

2016 YILI İMRALI HAPİSHANESİ HAK VE İHLALLERE DAİR GÖZLEM RAPORU

I. GİRİŞ

Türkiye’de 15 Temmuz 2016’da yaşanan darbe girişimi hukuksal-politik-yönetmel düzlemde ciddi değişim ve kırılmalar yarattı. Bu nedenle İmralı Ada Hapishanesi’nin bir yılına (2016) ait gelişmeler ve ihlallere dair gözlemlerimizi 1 Ocak 2016-15 Temmuz 2016 arası ve 15 Temmuz 2016-31 Aralık 2016 arası iki kesite ayırarak bilginize sunuyoruz.

Müvekkil Sn. Abdullah Öcalan, 15 Şubat 1999 tarihinden bu yana İmralı Ada Hapishanesinde tutulmaktadır ve bu sürenin on yılında bütün cezaevinde tek başına olmak üzere, tek kişilik bir hücrede tutulmuştur. Bu koşulların işkence ve kötü muamele yasağına aykırı olduğunun ancak on yıl sonra tespit edilmesi üzerine 17 Kasım 2009 tarihinde adaya 5 mahpus nakledilmiştir. Sn. Öcalan dışındaki bu 5 müvekkil, 15 Mart 2015 tarihinde Tekirdağ ve Kandıra F tipi hapishanelerine nakledilmişlerdir. Çözüm sürecinden kaynaklandığı basına da yansıyan ve “Sekreteryaya” olarak tabir edilen 5 yeni mahpus, 17 Mart 2015 tarihinde İmralı Ada Hapishanesine nakledilmişlerdir. Ancak bu yeni hükümlülerden Sn. Nasrullah Kuran ve Sn. Çetin Arkaş, 26 Aralık 2015 tarihi gece saatlerinde İmralı Ada Hapishanesinden kendi istemleri dışında alınarak 27 Aralık 2015 tarihinde İstanbul sınırları içerisinde olan Silivri 9 Nolu Hapishanesine götürülmüşlerdir. Bu sürgün olayından 5 Ocak 2016 tarihinde tesadüfen haberdar olunmuştur. 6 Ocak 2016 tarihinden itibaren her gün Silivri Cezaevi İnfaz Kurumu savcılık ve müdürlüğüne avukat görüşme başvurusu yapılmasına rağmen 6 gün boyunca görüşme gerçekleştirilmemiştir. 11 Ocak 2016 tarihinde yapılan görüşme ise hukuka aykırı koşullarda, ses kayıt cihazı ve bir memur eşliğinde yalnızca 15 dakika yapılabilmektedir. Bu örnekle birlikte İmralı tecrit politikaları en somut haliyle kara cezaevlerinde uygulanmaya başlanmıştır.

Bu gelişmeler sonrası İmralı Hapishanesinde Sn. Öcalan dışında, Sn. Ömer Hayri Konar, Sn. Veysi Aktaş ve Sn. Hamili Yıldırım bulunmaktadır. Tutulanların tümü tek kişilik hücrelerde ve birbirinden izole olarak tutulmaktadır. Günde 4 saat çıkarıldıkları havalandırmalar da hücrelerine bağlı ve izoledir (Havalandırma süresi, Öcalan için günde iki saat olarak uygulanmakta idi ve 2016’da bu durumun değiştiğine dair yeni bir bilgi edinilmemiştir). Tutulanlar günde bir saat olmak üzere ortak bir alanda (sohbet ya da spor) bir araya getirilmektedir.

Diğer cezaevlerinde uygulanan ve dış dünya ile iletişim sağlayan olanak ve haklar İmralı’da uygulanmadığı için tutulanların yaşam alanları ve sağlık koşullarına dair açık ve kesin bilgiler edinilememektedir. Bunlar; aile ile görüşebilme, aile dışında üç arkadaş ile görüşebilme, telefon ile görüşebilme gibi haklardır. İmralı’da tutulanlar 2016 yılı içinde

hiç avukat görüşmesi yapamamış, hiç telefon görüşmesi yapamamıştır. Sn. Öcalan'ın kardeşi ile yaptığı tek görüşme dışında diğer mahpuslar aileleri ile hiç görüştürülmemiştir. Tüm bu olumsuz şartlar bir araya geldiğinde, İmralı Hapishanesini hukuka uygun, şeffaf ve denetlenebilir bir infaz kurumu olmaktan çıkararak İmralı tecrit sistemi biçiminde tabir edilebilecek özgün bir infaz rejimini üretmiştir.

18 Mart 2014 tarihinde AİHM, Sn. Öcalan'ın birleştirilmiş dört başvurusu (Başvuru No: 24069/03, 197/4, 6201/06 ve 10464/07) ile ilgili kararını açıkladı. Bu kararda, herhangi bir tahliye tarihi öngörmeksizin “ölene kadar” sürecektir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının işkence ve kötü muamele yasağının ihlalini oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Sn. Öcalan'ın bu şartlardaki tutukluluğu 18. yılına girmektedir. Türkiye hükümeti halen bu kararın gereği olarak değerlendirilebilecek yasal ya da idari bir adım atmış değildir. Ve bu durum 16 Haziran 2016 tarihinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne bir bilgilendirme ile iletilmiştir.

II. 1 OCAK-15 TEMMUZ 2016 TARİHLERİ ARASI GELİŞME VE GÖZLEMLER

27 Temmuz 2011 tarihinden bu yana İmralı'da Sn. Öcalan ile yüzlerce başvuruya rağmen herhangi bir avukat görüşmesi sağlanamamıştır. Ocak 2016 tarihinden 15 Temmuz 2016 tarihine kadar yapılan 57 avukat görüş başvurusunun tamamı da çeşitli gerekçelerle Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından reddedilmiştir. Bu başvurular her hafta iki defa Çarşamba ve Cuma günleri için yapılmıştır. Başvuruların 47'si “gemi bozuk” gerekçesi ile 10'u “hava muhalefeti” gerekçesi ile reddedilmiştir. Aynı tarihler arasında aile bireyleri 26 defa Bursa Cumhuriyet Başsavcılığına görüşme talepli başvuruda bulunmuştur. Ancak bu başvuruların da tamamı aynı gerekçelerle reddedilmiştir.

İmralı tecrit uygulamaları hakkında Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi de (bundan sonra “CPT” denilecektir) düzenli olarak bilgilendirilmiştir. Yüz yüze görüşmelerin yanısıra yılın ilk yarısında,

- Ocak 2016 tarihinde Ağustos 2015-Ocak 2016 tarihleri arasında aile ve avukat görüş başvuruları ve sonuçları ile müvekkillerimizin mevcut durumu ile ilgili genel bilgilendirme yapılmış
- Nisan ayında Ocak 2016 ile Nisan 2016 tarihleri arasında aile ve avukat başvuruları ile sonuçları hakkında bilgilendirme yapılmış ve CPT'den İmralı Tecridi ile ilgili gerekli adımların atılması istenmiştir.

Bu gelişmeler sonrası CPT, 28-29 Nisan 2016 tarihinde İmralı Ada Hapishanesini ziyaret ettiğini resmi internet sitesinde duyurmuştur. Bu ziyarete dair CPT raporu halen kamuoyuna açıklanmamıştır.

CPT, girişimlerinin İmralı tecridi üzerinde gereken etkiyi gösterdiğini söylemek mümkün değildir. Haziran 2016 tarihinde tecrit koşulları ile ilgili olarak Birleşmiş Milletler İşkenceyi Önleme Raportörüne başvuru yapılmıştır. Bu başvuruda henüz bir gelişme sağlanmamıştır.

III. 15 TEMMUZ-31 ARALIK 2016 TARİHLERİ ARASI GELİŞME VE GÖZLEMLER

15 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye’de askeri darbe girişiminde bulunulmuştur. Darbe girişimi ardından 21 Temmuz 2016 tarihinden itibaren ülke genelinde OHAL ilan edildiği açıklanmıştır. OHAL sonrasında Türkiye’de 12 Kanun Hükmünde Kararname (KHK) yayınlanmış, 22 Temmuz 2016’da Resmi Gazetede yayınlanan ilk OHAL kararnamesi ile tutukluların ziyaret ve avukat görüşme haklarında ciddi kısıtlamalar getirilerek İmralı adasında 18 yıldır uygulanan keyfi ve hukuksuz uygulamalar kısmi yönleri ile ülke geneline yayılmıştır. Öte yandan henüz OHAL kararnamesi çıkmadan ilk “kısıtlama kararı” İmralı hapisanesinde uygulanmıştır.

21 Temmuz 2016 tarihli Bursa 1. İnfaz Hâkimliği 2016/56 D. İş sayılı kararında, karar tarihinden itibaren başlamak üzere İmralı adasında bulunan hükümlülerin;

- Ziyaretçi kabulünden yasaklanmasına,
- Yazılı haberleşmeleri ile telefonla görüşmelerinin kısıtlanmasına,
- Dışarı ilişkisinin, ziyaretçi kabulünün ve telefon görüşmelerinin kısıtlanmasına,
- Hükümlü avukatlarının vereceği belgelerin kısıtlanmasına, karar verilmiştir.

Tarafımızca itirazı yapılan bu kararın hukuksal dayanağı ve uygulanabilirliği söz konusu değildir. Karara dayanak maddeler olan 5275 sayılı İnfaz Kanununun 114. ve 115. maddeleri tutuklular için olup hükümlüleri kapsamına almamakla beraber avukat-müvekkil görüşünün hiçbir şekilde engellenemeyeceğini de güvence altına almaktadır. Karara yapılan itiraz Bursa 2. Ağır Ceza Mahkemesi’nin 26.07.2016 tarih ve 2016/1127 D. İş sayılı kararı ile reddedilmiştir. 27.10.2016 tarihinde bu uygulama ve kararlara karşı Anayasa Mahkemesine (AYM) bireysel başvuruda bulunulmuştur. Başvurunun “tedbir talebi” AYM tarafından reddedilmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi esas ile ilgili henüz bir karar vermemiştir.

Darbe girişimi sonrasında basın yayın organlarında ‘*Darbecilerin İmralı Planları*’ şeklindeki haberler müvekkillerin can güvenliğine dair kaygıları artırmıştır. Basına yansıyan haberlerde “*15 Temmuz akşamı İmralı adasının bombalanacağı*” yine “*Öcalan’ın kaçırılacağı*” belirtilmiştir. Darbe girişiminde bulunanların müvekkilimizi kaçırma ve olası bir imha planı medyada yoğunca yer almıştır. Bu gelişmeler üzerine her gün yinelenmeye başlanan avukat görüş başvuruları 21 Temmuz’a dek yanıtız bırakılmış, bu tarihten itibaren ise Bursa 1. İnfaz Hâkimliği’nin üstte belirtilen kararı gerekçe gösterilerek ret edilmiştir. Karar yazılı iletişim, telefon ve ziyaretçi yasağı hakkında

olduğu ve avukat görüşünün yasaklanmasına dair bir hüküm bulunmadığı halde bu gerekçe gösterilmektedir. Kaldı ki 21 Temmuz 2016'dan itibaren yayınlanan KHK'lerin hiç bir hükmünde, bir mahpusun tamamen avukat görüşmesinden yasaklanmasına dair bir ibare bulunmamaktadır.

Kaygı uyandıran gelişmeler hakkında bilgilendirme amacıyla Türkiye'de yer alan bir çok sivil toplum ve hak örgütü ile görüşmeler yapılmış ve başvurularda bulunulmuştur. Yine CPT'ye 19 Temmuz ve 26 Temmuz 2016 tarihinde ayrı ayrı yapılan başvurular ile acil olarak İmralı Hapishanesini ziyaret etmesi istenmiştir. CPT, 29 Ağustos-6 Eylül 2016 tarihleri arasında Türkiye'ye bir ziyaret gerçekleştirmiştir. CPT İmralı'ya gitmemiş, ziyaret sonrası yayınladığı basın açıklamasında İmralı'nın durumunun yetkililer ile görüşüldüğünü açıklamıştır.

Bu gelişmeler Sn. Öcalan'dan sağlıklı bir haber alınıncaya kadar 50 Kürt siyasetçinin süresiz dönüşsüz açlık grevine girmesine sebep olmuştur. 5 Eylül 2016 tarihinde başlayan açlık grevi, 11 Eylül 2016 tarihinde bir hafta sonu Sn. Mehmet Öcalan'ın İmralı Adasında ağabeyi Sn. Abdullah Öcalan ile bir saat görüşmesinden ve sağlık durumunun açıklanmasından sonra sonlandırılmıştır. 6 Ekim 2014 tarihinden bu yana ilk kez gerçekleşen bu aile görülmesini İmralı'da sadece Sn. Öcalan yapabilmiş; bu görüşme 2016 içerisinde İmralı'da gerçekleşen tek temas olmuştur. Sn. Mehmet Öcalan bu görüşme sonrası, gözlemleyebildiği kadarıyla sağlığının kötü olmadığını ve 15 Temmuz gecesi şahsına gerçekleşen bir müdahale bulunmadığını açıklamıştır. Bu görüşmeden sonra tüm görüş başvuruları yeniden ret edilmiş; İmralı, 2016 yılı sonuna dek bir kez daha tecrit sessizliğine terk edilmiştir.

CPT, 16 Aralık 2016 tarihinde 19 Temmuz 2016-25 Kasım 2016 tarihleri arasında yapılan avukat ve aile başvuruları ile sonuçları hakkında yeniden bilgilendirilmiştir. 15 Temmuz-31 Aralık 2016 tarihleri arasında 62 avukat görüş başvurusu yapılmıştır. Yine aynı tarihlerde 54 aile görüş başvurusu yapılmıştır. 11 Eylül 2016 tarihli aile görüşü haricinde, başvuruların tamamı Bursa 1. İnfaz Hâkimliğinin "Olağanüstü Hal Süresi Boyunca Görüştürmeme" kararı gerekçe gösterilerek reddedilmiştir.

IV. SONUÇ

Türkiye'nin egemenlik sınırları içerisinde, Marmara Denizinde bulunan İmralı Adasında yer alan İmralı F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, temel hak ve özgürlüklere, evrensel ilke ve kurallara ve demokratik değerlere aykırı bir rejim ile idare edilmektedir. Darbe girişimi sonrası yayınlanan KHK'ler ile 2005'den bu yana hukuka aykırı olarak sadece İmralı'da uygulanan bir dizi savunma hakkı sınırlamasına "yasallık" getirilerek, diğer cezaevlerine yayılmasının önü açılmıştır. Bunlar; tutuklu-hükümlünün avukatlığından yasaklanma, tutukluların avukat görüşme gün ve süresini sınırlandırma, avukat-müvekkil görüşmesine bir hükümet görevlisinin katılması, avukatın belgelerine el koyma, avukat-müvekkil görüşmesinin sesli ve görüntülü olarak kayda

alınması gibi uygulamalardır. Bu uygulamalar, büyük bir kısmının yasal bir dayanağı olmadığı halde (görüşme gün ve süresini sınırlandırma, görüşmelerin kayıt altına alınması gibi) İmralı'da Haziran 2005-27 Temmuz 2011 arası yapılan tüm avukat görüşmelerinde uygulanmakta idi. 2016 Temmuz itibarıyla OHAL vesilesiyle söz konusu uygulamaların KHK ile yasallaştırılması, geçmişte İmralı'da gerçekleşen uygulamanın olağan hukuk içerisinde yasa dışı olduğunun kabulü anlamına geldiği gibi, İmralı'nın her dönem yasadışı bir OHAL statüsünde tutulduğunun da göstergesiydi.

Olağan bir hukuk rejimi içerisinde her dönem olağanüstü bir mekan olarak tutulan İmralı'nın 2013-2015 tarihleri arasında resmi ve yasal çözüm süreci görüşmelerinin yürütüldüğü mekan olduğunu ve Sn. Öcalan'ın bu sürecin temel aktörü olduğunu anımsatmak isteriz. Bu görüşmeler, çatışmasızlığın hakim kılınmasına, sorunların politik tartışma düzeyinin yükselmesine, çoğulcu ve hoşgörülü bir sosyo-politik zeminin kurulmasına vesile olmuştu. Bunların tümü ayrı ayrı 2016 Türkiye'nin en fazla ihtiyaç duyduğu hususlar haline gelmiş durumda. İmralı'da Nisan 2015'den bu yana kesilen görüşme süreci, yerini Temmuz 2015'den bu yana devam eden kurlasız ve acımasız bir çatışma sürecine bıraktı. Bu tarihten beri diyalog, politik tartışma, çoğulculuk, hak savunuculuğu gibi olgular antitezlerinin yıkımına uğradı: Çatışma, hakaret, bastırma, tekleştirme, sindirme...

Bu şartlar altında müvekkilimizin yıl boyu gerçekleştirebildiği tek görüşmede de "Bu süreci biz bozmadık. Benimle ancak barış için görüşülsün. Varsa böyle bir niyet, barış projelerimizle bu sorunu birkaç ayda çözeriz" mesajı verdiği basına yansıdı. Geçmiş diyalog süreçlerinin Türkiye toplumuna yansımaları, İmralı'nın bu süreçlerde oynadığı çözümleyici rol, çatışma-tecrit paralellikleri gösteriyor ki İmralı'yı tecrit sessizliğine terk etmek, Türkiye'nin barışçıl demokratik yaşam seçeneğini her geçen gün zayıflatmaktadır.